

Farklı Bölümlerde Okuyan Üniversite Öğrencilerinde Özgecilik ve Dini Tutum İlişkisi

Sevde DÜZGÜNER¹

Kenan SEVİNÇ²

Öz

Sosyal bilimlerin diğer dallarında olduğu gibi psikoloji alanında da özgecilikle ilgili pek çok çalışma yapılmıştır. Sosyal psikoloji, pozitif psikoloji ve din psikolojisinin kesişim noktasında yer alan özgecilik, insanın kendini değil de diğer insanı öncelenmesi üzerine kuruludur. Sosyal ilişkilere dair bir yol haritası sunan dinler ise özgeci davranışı yüceltir. Bu nedenle özgecilik ile dine bağlılık arasında doğal bir ilişki olduğu kabul edilmiştir. Bu makalede, özgecilik ile dini tutum arasındaki ilişki, farklı bölümlerde okuyan üniversite öğrencileri üzerinden incelenmiştir. 334 lisans öğrencinin katıldığı araştırmada Ümmet, Ekşi ve Otrar (2013) tarafından geliştirilen *Özgecilik Ölçeği* ile Ok (2011) tarafından geliştirilen *Dini Tutum Ölçeği* kullanılmıştır. Araştırma sonucunda dindarlık düzeyi ile özgecilik düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir korelasyon olduğu ($r=,360$, $p<,001$) tespit edilmiştir. Bölümler arası karşılaştırma yapıldığında, özgecilik düzeyi en düşük bölüm psikoloji (3,76), en yüksek bölüm ise ilahiyat (4,08) olarak tespit edilmiştir. İlahiyatı sırasıyla sağlık alanı (3,98) ve sosyal ve beşeri bilimler alanları (3,93) takip etmektedir. LSD testi sonuçlarına göre, psikoloji ile ilahiyat, sağlık alanı ve sosyal ve beşeri bilimler alanları arasındaki fark anlamlıdır. Alt boyutlar bakımından analiz yapıldığında, “gönüllü faaliyetlere katılım”, “maddi yardım”, “travmatik durumlarda yardım” ve “fiziksel güce dayalı yardım” alt boyutlarında bölümler arasında anlamlı fark tespit edilmiştir. Diğer üç alt boyutta böyle bir fark görülmemiştir. “Travmatik durumlarda yardım” alt boyutunda en yüksek puan sosyal ve beşeri bilimler alanına aitken, diğer tüm alt boyutlarda en yüksek puan ilahiyat alanına aittir.

Anahtar Kelimeler: Üniversite, Öğrenci, Özgecilik, Dindarlık, Dini Tutum.

The Relationship Between Altruism and Religious Attitude among University Students from Different Departments

Abstract

As in other branches of social sciences, many studies on altruism have been conducted in the field of psychology. Altruism, which is at the intersection point of social psychology, positive psychology and the psychology of religion, is based on the prioritization of the other rather than oneself. Providing a roadmap for social relations, religions glorifies altruistic behavior. For this reason, it has been accepted that there is a natural relationship between altruism and religious attachment. In this article, the

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Marmara Üniversitesi Din Psikolojisi Anabilim Dalı, seveduzguner@hotmail.com, ORCID:0000-0002-3210-6972.

² Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Din Psikolojisi Anabilim Dalı, kssevinc@comu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6726-9827.

Citation/©: . Düzgüner, S. & Sevinç, K. (2020). Farklı Bölümlerde Okuyan Üniversite Öğrencilerinde Özgecilik ve Dini Tutum İlişkisi. *Theosophia*, 1, 53-69.

Makale Türü: Araştırma Makalesi –Research Article

Geliş Tarihi/Received: 10.11.2020 – Kabul Tarihi/Accepted: 17.12.2020

relationship between altruism and religious attitude is examined through university students from different departments. The study, which involves 334 undergraduate students, uses *The Altruism Scale* developed by Ümmet, Ekşi and Otrar (2013) and *the Religious Attitude Scale* developed by Ok (2011). As a result of the research, it is determined that there is a positive significant correlation ($r = .360, p < .001$) between the level of religiousness and altruism. When comparing the departments, the lowest level of altruism is found to be psychology (3.76), and the highest level to be theology (4.08). The field of health (3.98) and social and humanities (3.93) follow theology, respectively. According to the LSD test results, the differences between psychology and theology, health and social and humanities are significant. When analyzed in terms of sub-dimensions, a significant difference is found between the departments in "participation in voluntary activities", "financial assistance", "assistance in traumatic situations" and "assistance based on physical strength". There is no such difference in the other three sub-dimensions. While the highest score in the sub-dimension of "help in traumatic situations" belongs to the field of social sciences and humanities, the highest score in all other sub-dimensions belongs to the field of theology.

Keywords: University, Student, Altruism, Religiosity, Religious Attitude.

Giriş

Sosyal bir varlık olan insan, diğeri ile kurduğu iletişimde çeşitli tutum ve davranışlar ortaya koymaktadır. Diğere yönelik tutum ve davranış, olumlu veya olumsuz olarak ortaya çıkabilmektedir. Sosyal psikolojide bu iki durum genellikle saldırgan ve özgeci davranışlar olarak ele alınmıştır. Diğere yarar sağlama veya zarar verme amacı taşıyan davranışları tarih boyunca tüm toplumlarda görmek mümkündür. Bu durumda "herhangi bir ödül beklentisi olmadan bir başkası yararına yapılan gönüllü davranış" (Bkz. Düzgüner, 2019) olarak tanımlanabilen özgeciliğin psikolojik ve sosyolojik bir gerçek olduğu söylenebilir. Bu gerçeği açıklama çabası sonucunda özgecilik pek çok bilimsel araştırmaya konu olmuştur.

Özgecilik

TDK (2020) Güncel Türkçe Sözlüğünde özgeci, "Kişisel yarar gözetmeksizin başkasına yararlı olmaya çalışan (kimse), diğerkâm" şeklinde açıklanırken özgecilik "Özgeci olma durumu, diğerkâmlık" şeklinde açıklamıştır. Diğer dillerde özgecilik kavramı, İngilizce, Almanca ve Fransızcada *alter*, Arapçada *gayr*, Farsçada *diğer* kökünden türetilmiş olan *altruism*, *gayriyye* ve *diğerkâmlık* kavramları ile ifade edilmektedir. Türkçe literatürde ise altürzim, diğerkâmlık, özgecilik ve elseverlik şeklinde kullanımlar bulunmaktadır. Görüldüğü üzere özgecilik, bir diğeri öncelleyen, onu önemseyen anlamında kullanılan bir kavramdır (Düzgüner, 2019).

Auguste Comte, özgecilik kavramını diğelerini umursamak, kaale almak (care others) anlamında kullanarak bilimsel anlamda özgecilik kavramının öne çıkmasını sağlamıştır (Karadağ ve Mutafçılar, 2009: 43; Green, 2005: xi). Dolayısıyla bilimsel alanda özgecilik, ilk olarak sosyolojik açıdan ele alınsa da onun çok boyutlu bir olgu olması diğer bilim dalları tarafından incelenmesine yol açmıştır. Özgecilik, evrimsel biyoloji, sosyoloji, psikoloji, ekonomi, felsefe ve din bilimleri gibi alanlarda değişik açılardan ele alınmaktadır. Yaklaşımlar farklı olsa da insanın diğeri için faydasına

davranış sergilediği ortak olarak kabul edilen bir olgudur (Green, 2005: xi). Ancak özgecilik tanımları konusunda bir görüş birliğinden söz etmek mümkün değildir.

Özgeciliği, “harici ödül beklentisi olmaksızın başkası yararına yapılan gönüllü davranış” olarak tanımlayan Bar-Tal (1976:4), özgeciliğin bir davranış olduğunu ifade etmiştir. Ancak “nihai hedefi diğerinin iyiliğini artırma olan motivasyon” tanımını ileri süren Batson’a (1991: 6) göre ise özgecilik davranış değil, davranışa yönlendiren motivasyondur. Dolayısıyla ona göre diğerine iyilik yapmak niyetini taşıyan ama bu sonuca götürmeyen davranışlar da özgeci motivasyon taşıyabilir.

Özgecilik tanımlarındaki farklılık sadece davranış veya motivasyon ayrımı ile sınırlı değildir. Örneğin Wilson (1975: 578), “diğer insanların yararı için yapılan ve yapan kişiye bedeli olan davranış” tanımıyla davranışı gerçekleştiren kişinin bir bedel ödemesi gerektiğini vurgulamıştır. Diğer taraftan böyle bir şart ileri sürmeyen Freedman ve diğ. (2003: 312) ise özgeciliği “herhangi bir biçimde ödüllendirme beklentisi (belki iyi bir şey yapmış olmanın verdiği duygu dışında) olmaksızın bir başkasına yardım etme” şeklinde tanımlayarak özgeciliğin en temelde egoist çıkarlara dayandığını reddetmiştir.

Farklı tanımlar göz önünde tutulduğunda özgecilik genel olarak diğer kişiyi önceleyerek tek taraflı yardım etme davranışı olarak tanımlanabilir. Yardım eden kişi bir bedel ödeyecekse veya kendisinin ihtiyacı olduğu halde diğerine yardım etmeyi önceliyorsa bu davranış, îsâr olarak tanımlanır (Düzgüner, 2019). Özgeciliğin en belirgin özelliği gönüllülük esasına dayanmasıdır. Dinlerde, diğer insanlara yönelik yardım davranışı övüldüğü için özgecilik genellikle dini tutum ile ilişkilendirilmiştir.

Dini Tutum

Tutum, “bir bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilimdir.” (Kağıtçıbaşı, 2004). Bireyin bir fikir, kişi, grup veya kuruma dair değerlendirmeleri tutumlarını oluşturur. Tutum bir davranıştan ziyade o davranışa yönelten temel sebeptir (Kaya, 1998: 44). Davranışa dönüşmesini engelleyen bir neden olmadığı sürece tutumlar, davranışlar ile uyumludur. Böyle durumlarda tutum, duygu, düşünce ve davranışın tamamını kapsar. Bu üç unsuru birden içeren tutumlar ise güçlü bir tutum olarak değerlendirilir. (Parlak, 2019: 7). Dolayısıyla tutum, doğrudan davranış olarak gözlenebilen bir olgu değildir. Çevre baskısından çekinme, ceza almaktan korkma gibi durumlarda tutumlar davranışa dönüşmeyebilir. Ancak böyle bir dış etki ortadan kalkınca tutumların davranışa yansması artar (Peker, 2003: 147).

Dini tutum, insanın sahip olduğu en güçlü tutumlardan biridir. Tutum, herhangi bir konuda bireyin sahip olduğu genel eğilimi kapsadığından dini tutum da kişinin din ile ilgili konulardaki inanç, duygu ve davranışlar bütünüdür. Dolayısıyla dini tutumun objesi hem dinin kendisini hem de tüm dini öğeleri kapsamaktadır (Kaya, 1998, s. 45). Diğer konulardaki tutumlarda olduğu gibi dini tutumda da insanın davranışının ardında kişiye göre değişen nedenler, motivasyonlar ve inançlar vardır (Kiesler, 1969). Din, bireysel, sosyal ve kültürel alanlarda önemli bir etken olduğundan her insanın din konusunda bir tutumu vardır (Parlak, 2019: 9). Kişinin dini tutumları onun dini kimliğini de belirler. Dine karşı olumlu bir tutum içinde olan kişi kendisini dindar, olumsuz bir tutum içinde olan kişi kendisini dinsiz, dine karşı bir tutum geliştirmemeyi seçen bir kişi ise kendisini dine karşı

ilgisiz olarak tanımlayabilir (Sevinç, 2017). Bu durumda dini tutum, kişinin dine dair, bilgi ve inançları, belli bir dinden veya bir kısım dini unsurlardan hoşlanıp hoşlanmaması ve dinin lehinde veya aleyhindeki davranışlarından oluşur (Peker, 2003: 147). Dini tutum, kesin ve değişmez bir yapı değildir. Diğer tutumlar gibi dini tutumlar da çeşitli faktörlerin etkisi ile zaman içerisinde değişim ve dönüşüme uğrayabilir (Arslan, 2009: 92). Literatürde dini tutumun oluşumu ve gelişimi ile ilgili etmenler, "ihtiyaç ve istekler, "din eğitimi ve din eğitimcisiyle olan ilişkiler", "kişilik özellikleri", "sosyal çevre" ve "medya" şeklinde sıralanmıştır (Parlak, 2019: 14).

Özgeciliğin ve Dini Tutum

Psikoloji alanında özgeciliğe dair çalışmaları hemen her dönemde görmek mümkündür. Ancak özellikle sosyal psikoloji ve pozitif psikolojinin gelişmesiyle özgeciliğe dair çalışmaların sayısı da artmıştır. Nitekim insanın diğer insanlarla ilişkilerine odaklanan sosyal psikolojide tüm pro-sosyal davranışlar gibi özgeciliğin de önemli bir yer tutmaktadır. Mutluluk, affedicilik, şükür gibi erdemlerin psikolojik etkilerinin altını çizen pozitif psikoloji yaklaşımı da özgeciliğe bir değer olarak önem atfetmektedir. Din psikolojisi çalışmaları ise özgeciliği genellikle dindarlıkla ilişkisi bağlamında ele almıştır. Özgeciliğe ilişkin çalışmaların din psikolojisi literatüründe geniş yer tutmasının ardında tüm dinlerin özgeciliği yüceltmesi de etkili olmuştur (Cascio, 2003). Aslında dinlerin çoğu, sadece özgeciliğin değil genel olarak ahlaki ilkelerin önemine dikkat çekmektedir. Diğer insan ve canlıları severek onlara karşı ilgili ve özenli davranmak şeklindeki ilkeyi pek çok dinde görmek mümkündür (Salem, 2012: 2-3). Bu ilke de özgeciliğin olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dindarlık-özgeciliğin ilişkisini konu edinen teorik çalışmaların çoğu bu ikisi arasında doğal bir bağ öngörmüş, ikisinin birbirini beslediğini ifade etmiştir ancak ampirik çalışmalarda birbirinden farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Örneğin, Batson ve Ventis'in (1982) araştırmasında, muhtaç birine yardım etme konusunda dindar olanlarla olmayanlar arasında anlamlı farklılık çıkmazken Saroglou ve diğerlerinin (2005) çalışmasında dindarlığın, prososyal davranışın dolaylı olarak açıklayıcı faktörü olduğu ileri sürülmüştür. Diğer araştırmalar ise özgeciliğin ile dindarlık arasında pozitif ilişki tespit etmiştir (Az ve Acar, 2020; Şanlı ve Koç, 2019; Batson, 1989; Langford and Langford, 1974). Bu araştırmada, özgeciliğin ile dindarlık arasında var olduğu düşünülen bu ilişkinin daha iyi anlaşılabilmesi için, yüksek din eğitimi alan bireylerin diğer bölümlerde okuyanlara oranla dindarlık düzeylerinin daha yüksek olup olmadığı ve dindarlık düzeyleriyle paralel bir şekilde diğer bölümlerden farklı bir özgeciliğin düzeyine sahip olup olmadıkları ve nihayetinde de dindarlık ile özgeciliğin arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı soruları ele alınmıştır. Bu sorularla irtibatlı olarak, üniversite öğrencilerinin özgeciliğin ve dindarlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği bu araştırmanın hipotezleri şu şekildedir:

H1: Kadınların dindarlık düzeyi erkeklerden yüksektir.

H2: Kadınların özgeciliğin düzeyi erkeklerden yüksektir.

H3: Dini tutum açısından yaşa göre anlamlı farklılık yoktur.

H4: Özgeciliğin açısından yaşa göre anlamlı farklılık yoktur.

H5: Katılımcıların dindarlık puan ortalamaları ile özgeciliğin puan ortalamaları arasında pozitif bir korelasyon vardır.

H6: İlahiyat eğitimi alan öğrencilerin dindarlık düzeyleri diğer bölümlerde okuyanlardan daha yüksektir.

H7: İlahiyat eğitimi alan öğrencilerin özgecilik düzeyleri diğer bölümlerde okuyanlardan daha yüksektir.

Yöntem

Özgecilik ile dini tutum ilişkisini konu edinen bu çalışma, nicel bir araştırma olup, farklı bölümlerde okuyan üniversite öğrencilerinin dindarlık ve özgecilik düzeylerinin karşılaştırılmasını amaçlayan, ilişkisel tarama modelinde yürütülmüştür. Çalışmada kullanılan dini tutum ölçeği, dindarlık düzeyini ölçmek üzere geliştirildiği için dini tutum ve dindarlık kavramları birbirinin yerine de kullanılmıştır.

Katılımcılar

Araştırmanın örneklem grubunu 2018-2020 akademik yılında üniversite eğitimi alan, yaşları 18-52 arasında değişen 334 lisans öğrencisi oluşturmaktadır. Katılımcıların yaş ortalaması 21,90'dır (SD=2,97) ve %73,7'si kadındır. Katılımcılar muhtelif üniversitelerin 70 farklı bölümündendir. Örneklem seçiminde bölüm çeşitliliğini sağlamak için amaçlı örnekleme ve kartopu yöntemlerine başvurulmuştur. Hazırlanan online anket formu, öğrenciler tarafından internet ortamında doldurulmuştur.

Ölçme Araçları

Araştırma kapsamında anket formu oluşturulmuş ve anket formunun ilk kısmına kişisel bilgi formu eklenmiştir. Bu form katılımcıların demografik özelliklerini, üniversitelerini ve bölümlerini tespiti yönelik sorular içermektedir. Daha sonra ise özgecilik ve dindarlık ile ilgili ölçekler gelmektedir.

Ok Dini Tutum Ölçeği: Ölçek, Ok (2011) tarafından, dindarlık düzeyini ölçmek üzere geliştirilmiştir. Ölçek 8 maddeden oluşmaktadır ve Likert tipindedir. Katılımcılar maddelerdeki ifadelerle ne derece katıldıklarını 1 ile 5 arasında puanlayarak derecelendirmektedir. Ölçekten alınan yüksek puan, dindarlık düzeyinin yüksek olduğu ve düşük puan ise dindarlık düzeyinin düşük olduğu şeklinde yorumlanır. Yapılan analizler, ölçeğin yüksek iç tutarlılığa sahip olduğunu göstermektedir (.81 ve .91). Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri, bilişsel, duygusal, davranışsal ve ilişkisel şeklindeki alt gruplarıyla ölçeğin iyi bir model olduğunu ortaya koymuştur.

Özgecilik Ölçeği: Ümmet, Ekşi ve Otrar (2013) tarafından geliştirilen ölçek, katılımcının gündelik yaşamda karşılıksız bir biçimde sergiledikleri yardım davranışlarının düzeyini ölçmektedir. Özgecilik ölçeği, 38 maddeden ve "gönüllü faaliyetlere katılma, maddi yardım, travmatik durumlarda yapılan yardım, yaşlı/hastalara yapılan yardım, fiziksel güce dayalı yardım, eğitim sürecinde yardım ve yakınlık duygusundan kaynaklanan yardım olmak üzere 7 alt boyuttan oluşturmaktadır. Ölçeğin toplam Cronbach Alpha değeri .81'dir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma kapsamında oluşturulan anket formu, online olarak dizayn edilmiş ve internet üzerinden katılımcılara ulaştırılmıştır.³ Sosyal medya platformlarında anket linki paylaşılmış ve üniversite öğrencilerine sunulmuştur. Üniversite öğrencisi olmayan katılımcılar değerlendirmeye alınmamıştır. Elde edilen veriler önce Microsoft Excel dosyası olarak kaydedilmiş, veriler araştırmaya uygun şekilde kodlandıktan sonra SPSS programına aktarılmış ve analizler yapılmıştır. 70 farklı bölümden katılımcının olması, bölümler arası bir karşılaştırmaya imkân vermeyeceği için, bu bölümler kendi içinde kategorize edilmiştir. Katılımcı sayıları da dikkate alınarak 6 kategori oluşturulmuştur. Birinci kategori psikoloji eğitimi alan bireyler oluşmaktadır. Bu kategoriye psikoloji lisans öğrencileri ve psikolojik danışmanlık ve rehberlik bölümü öğrencileri dahil edilmiştir. İkincisi sağlık kategorisi olarak isimlendirilmiş ve tıp, hemşirelik, eczacılık, diş hekimliği, ebellek gibi bölümlerin öğrencileri bu kategoriye dahil edilmiştir. Üçüncüsü öğretmenlik kategorisidir ve eğitim fakültelerinin farklı bölümlerinde okuyanlardan oluşmaktadır. Dördüncü kategori İlahiyat kategorisidir. İlahiyat fakültesinde okuyan öğrenci sayıları az olmakla birlikte, bu gruptaki bireylerin dindarlık düzeyleri bakımından diğer gruplardan ayrışacağı tahmin edilerek bu bölümde okuyanlar ayrı bir kategori olarak değerlendirilmiştir. Beşinci kategoride mühendislik ve doğa bilimleri (biyoloji, kimya, fizik vb) gibi sayısal alanlarda okuyan öğrenciler yer almaktadır. Altıncı kategori ise yukarıda sayılan alanların dışında kalan ve daha çok sosyal ve beşeri bilimler alanlarında okuyan öğrencilerin bulunduğu bir kategoridir.

Bulgular ve Yorum

Katılımcılar ile İlgili Bilgiler

Tablo 1: Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımları

	N	%
Kadın	246	73,7
Erkek	88	26,3
Toplam	334	100

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere, katılımcıların çoğunluğu (%73,7) kadındır. Katılımcıların yaş aralığı ise 18-52'dir ve yaş ortalaması 21,90 (SD=2,97) olarak hesaplanmıştır. Bu veri katılımcıların çoğunluğunun genç olduğunu göstermektedir ki örneklemin üniversite öğrencileri olduğu dikkate alındığında beklenen bir sonuçtur.

Tablo 2: Katılımcıların Bölümlere Göre Dağılımları

	N	%
Psikoloji ve PDR	75	22,5
Sağlık (Tıp, hemşirelik, ebellek, eczacılık vb)	34	10,2
Öğretmenlik	77	23,1
İlahiyat	41	12,3
Mühendislik ve doğa bilimleri	30	9,0

³ Verilerin toplanması ve SPSS programına girilmesi noktasında emek veren Marmara Üniversitesi PDR Bölümü öğrencileri Ayşe Durğut, Uğur Kaya, Ulya Akkoyun, Betül Güdek ve Medine Tangut'a teşekkür ediyoruz.

Diğer (sosyal ve beşeri bilimler)	77	23,1
Toplam	334	100,0

Katılımcılar 51 farklı üniversiteden ve 70 farklı bölümden olmak üzere 334 kişidir. Üniversitelerden bir kısmı devlet üniversitesi, bir kısmı ise özel üniversitedir. Katılımın en fazla olduğu üniversiteler Marmara Üniversitesi (%53,6), Yozgat Bozok Üniversitesi (%4,2), Adnan Menderes Üniversitesi (%3,9) ve ODTÜ'dür (%3,9). Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, katılımcıların dörtte biri psikoloji ve dörtte biri de öğretmenlik alanlarında eğitimlerini sürdürmektedir. Bunu %12,3 ile İlahiyat öğrencileri, %10 ile sağlık alanındaki öğrenciler ve %9 ile mühendislik ve doğa bilimleri alanlarındaki öğrenciler takip etmektedir. Diğer öğrenciler ise (%23,1) sosyal ve beşeri bilimlerin farklı disiplinlerine aittir.

Tablo 3: Katılımcıların Dindarlık ve Özgecilik Düzeyleri

	N	Min	Max	Ort	SD
Dindarlık	334	1,00	5,00	4,1330	,81086
Özgecilik	334	2,13	5,00	3,8869	,48987
Gönüllü faaliyetlere katılım	334	1,00	5,00	3,4714	,78073
Maddi yardım	334	1,33	5,00	3,9067	,63303
Travmatik durumlarda yardım	334	2,17	5,00	4,1058	,53580
Yaşlı ve hastalara yardım	334	1,25	5,00	3,8862	,71171
Fiziksel güce dayalı yardım	334	1,40	5,00	3,9036	,64649
Eğitim sürecinde yardım	334	1,40	5,00	3,9503	,59045
Yakınlık duygusundan kaynaklanan yardım	334	2,20	5,00	4,0275	,57721

Yukarıdaki tabloda, katılımcıların genel olarak dindarlık düzeyleri, özgecilik düzeyleri ve özgecilik ölçeğinin alt boyutlarına ilişkin puanları gösterilmektedir. Dindarlık düzeyine bakıldığında ortalama puanın 4,13 (SD=0,831) olduğu görülmektedir ki bu da genel olarak katılımcıların ortalamasının üzerinde bir dindarlığa sahip olduklarını göstermektedir. Yine özgecilik düzeyleri ele alındığında ortalamasının üstünde (Ort=3,88, SD=0,48) bir puan görülmektedir. Alt boyutlar incelendiğinde en yüksek puanın (Ort=4,10, SD=0,53) "Travmatik durumlarda yardım" alt boyutuna ait olduğu ve bunu "Yakınlık duygusundan kaynaklanan yardım" alt boyutunun (Ort=4,02, SD=0,57) takip ettiği görülmektedir. Diğer alt boyutların tamamının ortanın üstünde bir puana sahip oldukları söylenebilir. Bunlar arasında diğerlerine göre en düşük olan puan ise 3,47 (SD=0,78) ile "Gönüllü faaliyetlere katılım" alt boyutudur.

Cinsiyet, Yaş ve Dindarlık İlişkisi

Tablo 4: Cinsiyet Dini Tutum İlişkisi

Cinsiyet	N	Ort	SD	SH	t	df	p
Kadın	2246	4,22	,74323	,04739	3,16	128,619	,002
Erkek	788	3,87	,93310	,09947			

Bu çalışmada, cinsiyete göre katılımcıların dindarlık düzeyinin anlamlı bir biçimde değişip değişmediği analiz edildiğinde, iki grup arasında anlamlı bir fark ($p<,05$) olduğu ve kadınların (4,22)

erkeklerden (3,87) daha dindar oldukları tespit edilmiştir. Din psikolojisi alanında cinsiyet ile dindarlık ilişkisine dair yapılabilecek araştırmaların sonuçları farklılık göstermektedir. Kadınların erkeklerden daha dindar olduğunu bulgulayan çalışmalar (Korkmaz, 2020; Uysal, 2015; Baynal, 2015; Ayten, 2013), bu araştırma sonuçları ile örtüşmektedir. Diğer çalışmalar ise dindarlık açısından kadın ve erkekler arasında anlamlı bir fark olmadığını ileri sürmüştür (Korkmaz, 2018; Genç ve Durğun, 2018; Yapıcı, 2012; Yapıcı, 2006). Literatürdeki çalışmalar dindarlığın alt boyutlarında kadın ve erkekler arasında daha farklı ilişkiler tespit etmiş olsa da genel dindarlık konusunda karşımıza çıkan tablo değinilen şekildedir.

Yaş ile dindarlık ilişkisi ele alındığında ise anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Bu nedenle yaş ve dindarlık ilişkisini gösteren tabloya yer verilmemiştir. Katılımcıların çoğunun aynı gelişim döneminde oldukları, yani genç yetişkin oldukları dikkate alındığında böyle bir farklılaşmanın ortaya çıkmaması doğaldır.

Cinsiyet, Yaş ve Özgecilik İlişkisi

Tablo 5: Cinsiyet Özgecilik İlişkisi

Cinsiyet	N	Ort	SD	SH	t	df	p
Kadın	246	3,9244	,45274	,02887	2,108	128,203	,037
Erkek	88	3,7823	,57117	,06089			

Cinsiyet ile dindarlık arasında anlamlı ilişkiye benzer biçimde cinsiyet ile özgecilik arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < ,05$). Buna göre kadınların özgecilik puanları (3,92) erkeklerinkinden (3,78) daha yüksektir. Bu bulgu literatürdeki diğer çalışmaların (Şanlı ve Koç, 2019; Yıldırım ve Topçuoğlu, 2016; Kılınc, Kılıç ve İpekçi, 2016; Kasapoğlu, 2014; Banbal, 2010) bulguları ile farklılık göstermektedir. Çalışmaların çoğu cinsiyetle özgeci davranışlar arasında bir ilişki olmadığını gösterirken, az sayıdaki çalışma (Ekşi, Sayın, Demir Çelebi, 2016) kadınların daha özgeci oldukları ortaya koymuştur.

Dindarlıkta olduğu gibi yaş ile özgecilik arasında da anlamlı bir ilişki söz konusu olmadığı için tabloya yer verilmemiştir. Bu bulgu literatür ile de uyumludur. Nitekim Şanlı ve Koç'un (2019) araştırmasında üniversite öğrencilerinin buldukları sınıfa göre özgecilik açısından anlamlı fark bulunmamıştır. Bu bulgu, yaşa göre özgecilik seviyesinin değişmediği şeklinde de okunabilir. Ekşi, Sayın ve Demir Çelebi'nin (2016) çalışmasında da yaş ile özgecilik arasında fark çıkmamıştır.

Dindarlık ve Özgecilik İlişkisi

Tablo 6: Dindarlık ve Özgecilik İlişkisi

		Dindarlık	Özgecilik	Gönüllü faaliyetlere katılım	Maddi yardım	Travmatik durumlarda yardım	Yaşlı ve hastalara yardım	Fiziksel güce dayalı yardım	Eğitim sürecinde yardım
Özgecilik	r	,360**							
	p	,000							
	N	334							
Gönüllü faaliyetlere katılım	r	,233**	,776**						
	p	,000	,000						
	N	334	334						
Maddi yardım	r	,314**	,777**	,618**					
	p	,000	,000	,000					
	N	334	334	334					
Travmatik durumlarda yardım	r	,272**	,743**	,421**	,478**				
	p	,000	,000	,000	,000				
	N	334	334	334	334				
Yaşlı ve hastalara yardım	r	,342**	,761**	,542**	,560**	,580**			
	p	,000	,000	,000	,000	,000			
	N	334	334	334	334	334			
Fiziksel güce dayalı yardım	r	,321**	,721**	,409**	,488**	,546**	,582**		
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000		
	N	334	334	334	334	334	334		
Eğitim sürecinde yardım	r	,330**	,715**	,416**	,461**	,596**	,498**	,459**	
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	
	N	334	334	334	334	334	334	334	
Yakınlık duygusundan kaynaklanan yardım	r	,318**	,747**	,455**	,528**	,582**	,472**	,591**	,571**
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
	N	334	334	334	334	334	334	334	334

Birçok araştırmada dindarlık ile özgecilik arasındaki ilişki ele alınmıştır (Az ve Acar, 2020; Şanlı ve Koç, 2019; Saroglou ve diğ., 2005; Batson, 1989; Batson ve Ventis, 1982; Langford and Langford, 1974). Bu araştırmada katılımcıların tamamının üniversite öğrencileri olduğu dikkate alınarak iki değişken arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Tablo 6'da gösterildiği gibi dindarlık düzeyi ile özgecilik düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir korelasyon olduğu ($r=,360$, $p<,001$) ortaya çıkmıştır. Nitekim daha önce yapılan araştırmalarda da benzer şekilde pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur (Az ve Acar, 2020; Şanlı ve Koç, 2019; Batson, 1989; Langford and Langford, 1974). Alt boyutlara bakıldığında ise tüm boyutlarda dindarlıkla anlamlı pozitif korelasyon tespit edilmiştir. Alt boyutlar arasında dindarlık ile en güçlü korelasyon gösteren, “yaşlı ve hastalara yardım” alt boyutudur ($r=,342$, $p<,001$).

Dindarlık ve Özgeçelik Bakımından Bölümlerin Karşılaştırılması

Tablo 7: Bölümlerin Dindarlık Ortalamalarına Göre Karşılaştırılması

Bölümler	N	Ort	SD	Min	Max	F	p
Psikoloji	75	3,8700	,90500	1,13	5,00	4,570	,001
Sağlık (Tıp, hemşirelik, ebelik, eczacılık vb)	34	4,2060	,61924	2,88	5,00		
Öğretmenlik	77	4,0325	,94382	1,00	5,00		
İlahiyat	41	4,5532	,35877	3,88	5,00		
Mühendislik ve doğa bilimleri	30	4,2917	,66658	2,75	5,00		
Diğer (sosyal ve beşeri bilimler)	77	4,1721	,77535	1,50	5,00		
Toplam	334	4,1330	,81086	1,00	5,00		

Bölümler arasındaki dindarlık ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için one way ANOVA testi yapılmıştır. Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, bölümler arasındaki fark anlamlıdır ($p < ,001$). Bölümler arasında en yüksek dindarlık düzeyi, beklenildiği gibi ilahiyata aitken (4,55), en düşüğü psikoloji ve PDR alanına (3,87) aittir. Bölümler dindarlık düzeyine göre en yüksekten en düşüğe doğru sıralandığında ilahiyatı mühendislik ve doğa bilimleri (4,29), sağlık bilimleri (4,20), sosyal ve beşeri bilimler (4,17) ve öğretmenlik (4,03) bölümleri takip etmektedir. Bölümler arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını tespit etmek üzere LSD testi yapılmıştır. Buna göre psikoloji ile ilahiyat, mühendislik ve sosyal-beşeri bilimler arasındaki fark anlamlıdır. Bu bulgular, literatürdeki bazı çalışmalar ile benzerlik göstermektedir. Örneğin Yapıcı'nın (2006) çalışmasında da ilahiyat fakültesi dindarlık ölçeğinden en yüksek puanları almış, sonra onu mimarlık mühendislik fakültesi izlemiştir. Kaya ve Aydın'ın (2011) araştırmasında, dini düzeyleri yüksekten düşüğe doğru, ilahiyat, din kültürü, psikoloji ve felsefe bölümleri şeklinde sıralanmıştır. Turan ve İyibilgin'in (2018) araştırmasında ise İlahiyat fakültesi öğrencilerinin dindarlık düzeyleri, sosyoloji, tıp ve güzel sanatları bölümleri öğrencilerinden anlamlı derecede yüksek çıkmıştır.

Diğer taraftan bu çalışmada psikoloji-PDR bölümünün dini tutumlarının diğer bölümlerden düşük çıkması da literatür ile uyumludur. Zira farklı ülkelerde akademik disiplinler ile dindarlık veya Tanrı'ya inanç arasındaki ilişkiye dair yapılan araştırmalarda benzer bulguların elde edildiği görülmektedir. Örneğin Leuba (1916) tarafından, bilim insanları arasında Tanrı'ya inanç düzeyleriyle ilgili yapılan öncü çalışmada, inanç oranının en düşük olduğu alan psikoloji olarak bulunmuştur. Benzer şekilde daha sonra yapılan araştırmalar, sosyal bilimcilerin doğa bilimcilere göre daha düşük inanma oranlarına sahip olduklarını (Ecklund ve Park, 2009; Ecklund ve Scheitle, 2007; Gross ve Simmons, 2009) ve bunlar arasında da en düşük oranın psikologlara ait olduğunu göstermiştir (Ragan vd, 1982).

Tablo 8: Bölümlerin Özgecilik Ortalamalarına Göre Karşılaştırılması

Bölümler	N	Ort	SD	Min	Max	F	p
Psikoloji	75	3,7698	,41327	2,74	4,79	3,02	,011
Sağlık (Tıp, hemşirelik, ebelik, eczacılık vb)	34	3,9869	,32248	3,37	4,68		
Öğretmenlik	77	3,8237	,52096	2,13	4,76		
İlahiyat	41	4,0840	,48944	2,87	5,00		
Mühendislik ve doğa bilimleri	30	3,8360	,45205	2,92	4,61		
Diğer (sosyal ve beşeri bilimler)	77	3,9351	,56405	2,82	5,00		
Toplam	334	3,8869	,48987	2,13	5,00		

Bölümler arasındaki özgecilik ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için one way ANOVA testi yapılmıştır. Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, bölümler arasındaki fark anlamlıdır ($p < .05$). Bölümler arası karşılaştırma yapıldığında, özgecilik düzeyi en düşük bölüm psikoloji (3,76), en yüksek bölüm ise ilahiyat (4,08) olarak tespit edilmiştir. İlahiyatı sırasıyla sağlık alanı (3,98) ve sosyal ve beşeri bilimler alanları (3,93) takip etmektedir. LSD testi sonuçlarına göre, psikoloji ile ilahiyat, sağlık alanı ve sosyal ve beşeri bilimler alanları arasındaki fark anlamlıdır. PDR ile psikoloji bölümü öğrencilerine yönelik çalışmasında da Şanlı ve Koç (2019) özgecilik açısından bölümler arasında anlamlı bir fark bulunmadığını bulgulamıştır. Az ve Acar (2020) ise İslami İlimler Fakültesi'nde okuyan öğrencilerin özgecilik puanlarının mühendislik ve mimarlık, sağlık bilimleri fakültesi ve iktisadi ve idari bilimler fakültesi öğrencilerinin puanlarından anlamlı derecede daha yüksek olduğunu bulgulamıştır. Yıldırım ve Topçuoğlu (2016) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre ise PDR bölümü öğrencilerinin özgecilik puanlarının okul öncesi eğitim ve fen bilimleri öğretmenliği öğrencilerinin puanlarından anlamlı derecede düşüktür.

Alt boyutlar bakımından analiz yapıldığında, “gönüllü faaliyetlere katılım”, “maddi yardım”, “travmatik durumlarda yardım” ve “fiziksel güce dayalı yardım” alt boyutlarında bölümler arasında anlamlı fark tespit edilmiştir. Diğer üç alt boyutta böyle bir fark görülmemiştir. “Travmatik durumlarda yardım” alt boyutunda en yüksek puan sosyal ve beşeri bilimler alanına aitken, diğer tüm alt boyutlarda en yüksek puan ilahiyat alanına aittir. LSD testi sonuçlarına göre “gönüllü faaliyetlere katılım” boyutunda psikoloji ile ilahiyat ve sağlık bilimleri arasında; “maddi yardım” alt boyutunda psikoloji ile ilahiyat arasında; “travmatik durumlarda yardım” alt boyutunda psikoloji ile ilahiyat, mühendislik ve sosyal-beşeri bilimler alanları arasında; “fiziksel güce dayalı yardım” alt boyutunda ise psikoloji ile sağlık, ilahiyat ve sosyal-beşeri bilimler arasında anlamlı fark vardır.

Literatürde bölümlere göre özgecilik ölçeğinin alt boyutlarına ilişkin bir çalışmada Edebiyat Fakültesinde okuyan öğrencilerin gönüllü faaliyetlere katılma, maddi yardım, fiziksel güce dayalı yardım, eğitim sürecinde yardım ve yakınlık duygusundan kaynaklanan yardım puanları, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi ile İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde okuyan öğrencilerin puanlarından anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Sağlık Bilimleri Fakültesinin de gönüllü faaliyetlere katılma, maddi yardım ve fiziksel güce dayalı yardım puanlarının da İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinin puanlarından, ayrıca gönüllü faaliyetlere katılma puanı da Mühendislik ve

Mimarlık Fakültesi puanından da anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. Bu çalışmada elde edilen bir diğer bulgu, İslami İlimler Fakültesinde okuyan öğrencilerin puanlarının Edebiyat Fakültesi dışındaki diğer fakültelerden anlamlı derecede yüksek çıkmasıdır. Edebiyat Fakültesi ile de anlamlı fark çıkmasa da sayısal oran olarak puanları daha yüksektir (Az ve Acar, 2020).

Sonuç ve Değerlendirme

Farklı bölümlerden 334 üniversite öğrencisi üzerine yapılan bu araştırma, gençlerin dini tutum ve özgecilik düzeylerine ilişkin önemli bulgular sunmaktadır. İlk olarak cinsiyet değişkeninde ($p<,05$) düzeyinde kadınların (4,22) erkeklerden (3,87) daha dindar oldukları tespit edilmiştir. Bu bulguya göre araştırmanın ilk hipotezi desteklenmiştir. Kadınlarla erkekler arasında ($p<,05$) düzeyinde farklı bir ilişki de özgecilik toplam puanlarında ortaya çıkmıştır. Buna göre kadınların özgecilik puanları (3,92) erkeklerinkinden (3,78) anlamlı derecede daha yüksektir. Bu bulguya göre araştırmanın ikinci hipotezi doğrulanmıştır. Değinilen bulgular, kadınların erkeklerden daha dindar ve özgeci olduğuna işaret etmekle birlikte çalışma grubunda kadınların (%73,7) erkeklerden daha fazla olmasından da kaynaklanmış olabilir. Yaş değişkeninde ise dindarlık ve özgecilik toplam puanlarında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Dolayısıyla araştırmanın üçüncü ve dördüncü hipotezleri doğrulanmıştır. Üniversite öğrencileri, yakın yaşlarda olduğu için farkın anlamlılık derecesine ulaşmaması doğaldır.

Çalışma grubunun dini tutum puanları, ortalamanın üzerinde çıkmıştır (Ort=4,13, SD=0,831). Bu bulgu üniversite öğrencilerinin ortalamanın üzerinde bir dindarlığa sahip olduğuna işaret etmektedir. Günümüzde gençlerin, dinden uzaklaştığı iddia ediliyor ise de üniversite öğrencilerinin dine halen ortalamanın üstünde bir bağlılık gösterdiği söylenebilir.

Çalışma grubunun özgecilik toplam puanları da ortalamanın üzerinde çıkmıştır (Ort=3,88, SD=0,48). Bu bulgu, üniversite öğrencilerinin diğerini önceleyen davranışlara hala önem verdiği ve bunları yerine getirdiğini ortaya koymaktadır. Özgeciliğin alt boyutları incelendiğinde en yüksek puanın (Ort=4,10, SD=0,53) "Travmatik durumlarda yardım" alt boyutuna ait olduğu bulgulanmıştır. Bu sonuç üniversite öğrencilerinin, depresyon, yangın, sel, trafik kazası, yaralanma gibi acil durumlarda hemen yardıma koşma eğiliminde olduklarını göstermektedir. Bu sonuç, acil durumlarda gençlerin daha çok sorumluluk hissetmesi ve empatik düşünmesi şeklinde yorumlanabilir. Çalışma grubunun "yakınlık duygusundan kaynaklanan yardım" alt boyutunun puanları da yüksek çıkmıştır (Ort=4,02, SD=0,57). Buna göre gençler, aile, akraba, arkadaş gibi yakın çevrelerine sıkça yardım etmekte ve destek vermektedir. "Travmatik durumlarda yardım" ile "yakınlık duygusundan kaynaklanan yardım" boyutlarında öğrencilerin daha yüksek puan alması, gençlerin, toplumsal ve sosyal bağlarının görece güçlü olduğu şeklinde yorumlanabilir. Özgecilik alt boyutları arasında çalışma grubunun en düşük puanı ise 3,47 (SD=0,78) ile "gönüllü faaliyetlere katılım" alt boyutuna aittir. Bu sonuç, gençlerin acil olmayan ve yakinen tanımadıkları insanlara karşı daha az yardım faaliyetinde bulunduğuna işaret etmektedir. Bulgular gençlerin, kısa vadeli yakınlarındaki kişilere yönelik yardıma, uzun vadeli ve uzak oldukları kişilere yönelik yardımdan daha çok katıldıklarını ortaya koymaktadır.

Araştırma sonucunda üniversite öğrencilerinin dindarlık düzeyi ile özgecilik düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir korelasyon olduğu ($r=,360$, $p<,001$) tespit edilmiştir. Bu bulgu, araştırmanın

beşinci hipotezinin doğrulandığına işaret etmektedir. Bulguya göre gençlerin, dindarlık düzeyi arttıkça özgecilik düzeyi de artmaktadır. Diğer taraftan dindarlıkla özgeciliğin tüm alt boyutları arasında da pozitif yönde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Bunlar arasında dindarlık ile en güçlü korelasyon gösteren, “yaşlı ve hastalara yardım” alt boyutudur ($r=,342$, $p<,001$). Bu boyut, günlük hayatta karşılaşılan yaşlı ve hastalara banka sırasını vermek, onların eşyalarını taşımak veya faturalarını yatırmak gibi yardımları içermektedir. Dindarlık düzeyi yüksek olan öğrencilerin bu tür yardım faaliyetlerini daha çok yerine getirmesi, İslam’ın büyüklere saygıya ve hasta ziyaretine verdiği önemle ilişkili görünmektedir.

Üniversite öğrencilerinin bölümlerine göre dini tutum düzeylerine bakıldığında şöyle bir tablo ortaya çıkmıştır. Bölümler arasında en yüksek dindarlık düzeyi, beklenildiği gibi ilahiyata aitken (4,55), en düşüğü psikoloji ve PDR alanına (3,87) aittir. Bölümler dindarlık düzeyine göre en yüksekten en düşüğe doğru sıralandığında ilahiyatı, mühendislik ve doğa bilimleri (4,29), sağlık bilimleri (4,20), sosyal ve beşeri bilimler (4,17) ve öğretmenlik (4,03) bölümleri takip etmektedir. Bu bulguya göre araştırmanın altıncı hipotezi desteklenmiştir. Yapılan analizler neticesinde psikoloji-PDR ile ilahiyat, mühendislik ve sosyal-beşeri bilimler arasında ($p<,001$) düzeyinde anlamlı farklılık bulunmuştur. İlahiyat öğrencilerinin dindarlık puanlarının diğer bölümlerden yüksek çıkmasının iki sebebi olabilir. Bunlardan ilki, aldıkları din eğitiminin etkisi ile böyle bir sonuç ortaya çıkmış olabilir. İkincisi ise zaten dini hassasiyetleri olan öğrenciler, ilahiyat fakültesini tercih ediyor olabilir. Nitekim ilahiyat fakültesindeki öğrencilerin çoğunluğunun imam hatip liselerinden mezun olduğu göz önünde tutulduğunda ikinci sebep de güçlenmektedir. Psikoloji-PDR bölümü öğrencilerinin diğer fakülte öğrencilerinden anlamlı derecede düşük dini tutum düzeyine sahip olması da önemli bir bulgudur. Bunun nedenlerine dair yürütülen tartışmalar, sosyal bilimlerin dini araştırma konusu olarak ele alması ile tutum ve inançların oluşumunda psikolojik süreçlerin etkili olduğuna yönelik teorilerin bu alanlarda bilinmesi üzerinde durmaktadır.

Üniversite öğrencilerinin bölümlerine göre özgecilik düzeylerine bakıldığında ise en yüksek ortalama ilahiyat (4,08) alanına aittir. Bunu sırasıyla sağlık alanı (3,98) ve sosyal ve beşeri bilimler alanları (3,93), mühendislik (3,83) ve öğretmenlik (3,82) takip etmektedir. Özgecilik düzeyi en düşük bölüm ise psikoloji ve PDR (3,76) bölümüdür. Bu bulgulara göre araştırmanın yedinci hipotezi de desteklenmiştir. LSD testi sonuçlarına göre, psikoloji ile ilahiyat, sağlık alanı ve sosyal ve beşeri bilimler alanları arasındaki fark anlamlıdır ($p<,05$). İlahiyat fakültesi öğrencilerinin özgecilik düzeyinin diğer fakültelerden yüksek çıkması, dindarlık ile özgecilik arasındaki pozitif korelasyonla ilintili görünmektedir. İlahiyat fakültelerinde diğer dinlerin yanı sıra çoğunlukla İslam’a dair eğitim verilmektedir. İslam’da akrabayı gözetmek, komşuluk hakkı, fakire yardım, anne baba ve büyüklere saygı gibi özgeci eylemler övülmektedir. Diğer taraftan psikoloji-PDR öğrencilerinin özgecilik düzeyleriyle diğer bölümlerin bazıları arasında 05 düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunması özgecilik düzeylerinin birbirinden çok uzak olmadığını göstermektedir. Ölçek daha çok fiziksel, maddi ve eyleme dayalı yardım maddelerini içermektedir. Psikoloji-PDR öğrencileri ise daha çok psikolojik yardım eğitimi aldıkları için diğer yardım türlerinden diğer fakültelerden daha düşük puanlar almış olabilir.

Özgeciliğin alt boyutlarından “gönüllü faaliyetlere katılım”, “maddi yardım”, “travmatik durumlarda yardım” ve “fiziksel güce dayalı yardım” alt boyutlarında bölümler arasında anlamlı farklar tespit edilmiştir. “Yaşlı/hastalara yardım”, “eğitim sürecinde yardım” ve “yakınlık duygusundan kaynaklanan yardım” şeklindeki diğer üç alt boyutta böyle bir fark görülmemiştir. Bu bulgu, üniversite öğrencilerinin, okul ortamında arkadaşlarına yardım etme, hasta ve yaşlılara yardım etme ve yakın çevrelerine yardım etme konusunda birbirine yakın puanlar aldığını ortaya koymaktadır. Çalışma grubunun “yakınlık duygusundan kaynaklanan yardım” alt boyutundan yüksek puan aldığı göz önünde tutulduğunda üniversite öğrencilerinin genel olarak yakın çevrelerine daha çok yardım etme eğitimi gösterdiği söylenebilir. Diğer taraftan onların hasta ve yaşlılar ile okul ortamında arkadaşlarına yardım etme konusuna daha az katıldığı da ifade edilebilir. Bu noktada ilginç bir tablo ortaya çıkmaktadır. Bulgulara göre üniversite öğrencileri, okul kurallarına uymayanları uyarmak, içe kapanık arkadaşlarıyla dostluk kurarak sosyalleşmelerine yardımcı olmak, yeni gelen öğrencinin okula alışmasına yardımcı olmak gibi konularda arkadaşlarına görece daha az destek olurken onlara yemek ısmarlamak, otobüste arkadaşının çantasını taşımak, sabah uyanma güçlüğü çekenleri uyandırmak gibi konularda daha çok yardım etmektedir. “Eğitim sürecinde yardım” ve “yakınlık duygusundan kaynaklanan yardım” şeklindeki faktörler arasındaki bu fark, öğrencilerin arkadaşlarına duruma göre yardım ettiklerini ve fiziksel güce dayalı desteğin psikolojik ve sosyal destekten daha yaygın olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Özgeciliğin, arasında anlamlı farklılık olan alt boyutlarına bakıldığında ise “Travmatik durumlarda yardım” alt boyutunda en yüksek puanın sosyal ve beşeri bilimler alanına (4,27) ait olduğu bulgulanmıştır. Bu sonuç, öğrencilerin aldıkları eğitim ile açıklanabilir. Nitekim sosyal ve beşeri bilimler alanında daha çok insan merkezli bir eğitim verildiğinden bu bölümün öğrencileri, acil durumlarda yardıma daha çok önem vermiş olabilir. “Gönüllü faaliyetlere katılım” (3,77), “maddi yardım” (4,18) ve “fiziksel güce dayalı yardım” (4,13) alt boyutlarında ise en yüksek puanlar ilahiyat alanına aittir. Bu sonuç da ilahiyat öğrencilerinin din temelli eğitim almaları ile uyumlu görünmektedir.

Yapılan analizler neticesinde özgeciliğin dört alt boyutunda ($p < .05$) düzeyinde anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Bunlardan ilki, “maddi yardım” alt boyutunda psikoloji ile ilahiyat arasında tespit edilen farktır. Buna göre ilahiyat öğrencileri, psikoloji ve PDR öğrencilerine oranla daha çok maddi yardım faaliyetine katılmaktadır. Bu sonuç, din eğitimi alan ilahiyat öğrencilerinin maddi yardımı sadaka olarak değerlendirerek daha çok yerine getirmesi şeklinde yorumlanabilir.

İkinci olarak, “gönüllü faaliyetlere katılım” boyutunda psikoloji ile ilahiyat ve sağlık bilimleri arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Sağlık bilimleri öğrencileri ile ilahiyat öğrencileri psikoloji ve PDR öğrencilerinden daha çok gönüllü faaliyetlere katılmaktadır. Hayır kurumlarının faaliyetlerine katılma, topluma hizmet çalışmalarına gönüllü katılım gibi konuların yer aldığı bu bölümde sağlık ve ilahiyat alanının yüksek puanlar alması manidardır. Nitekim hayır kurumlarının büyük bölümü zaten dini bir söyleme sahiptir ve bu kurumlara destek verenler Allah rızasını gözeterek bunlara yönelmektedir. Sağlık alanında ise gönüllü hizmet önemli bir konudur. Hem doktor, hemşire gibi sağlık çalışanı olmanın getirdiği sorumluluk hem de daha çok alan tecrübesi sahibi olmak gibi nedenlerle sağlık alanı öğrencileri gönüllü destek faaliyetlerine yöneliyor olabilir.

Üçüncü olarak, “travmatik durumlarda yardım” alt boyutunda psikoloji ile ilahiyat, mühendislik ve sosyal-beşeri bilimler alanları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Acil durumlarda yardım oranı, özgeciliğin alt boyutları arasında genel olarak tüm çalışma grubunda yüksek çıkmıştır. Dini tutum düzeyinin ise ilahiyattan sonra mühendislik bölümünde yüksek çıktığı göz önünde tutulduğunda bu bulgu da anlamlıdır. İlahiyat, mühendislik ve sosyal-beşeri bilimler alanları, psikoloji ve PDR alanlarından daha yüksek oranda acil durumlarda yardım etme eğilimindedir.

Son olarak ise, “fiziksel güce dayalı yardım” alt boyutunda psikoloji ile sağlık, ilahiyat ve sosyal-beşeri bilimler arasında anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır. Bu bulgu, sağlık, ilahiyat ve sosyal-beşeri bilimlerin insana yönelik somut desteği öne çıkaran yapısının bir sonucu olabilir. Psikoloji ve PDR bölümler ise fiziksel güce dayalı yardımdan ziyade psikolojik destek üzerine eğitim almaktadır. Bu boyut, ev taşıma, tamirat, ev işi gibi fiziksel güce dayalı yardımı içerdiği için psikoloji ve PDR öğrencilerinin puanları daha düşük çıkmış olabilir. Bunun yerine psikolojik destek temelli bir ölçek kullanıldığında sonuçlar farklı çıkabilir.

Özetle denilebilir ki; farklı bölümlerde okuyan üniversite öğrencilerinin özgecilik ve dini tutumları üzerine yapılan bu araştırmada gençlerin özgecilik ve dindarlık düzeylerinin ortalamasının üstünde olduğu bulgulanmıştır. Özgecilik ile dindarlık arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Özgeciliğin alt boyutlarında bölümlere göre anlamlı farklılıklar bulunmuş ve bunların alınan eğitimle ilişkili olabileceği ileri sürülmüştür. Üniversite eğitiminin özgecilik ve dini tutum üzerindeki etkisinin daha ayrıntılı incelenmesi için ise daha geniş ölçekli ve psikolojik yardım konularının da ele alındığı çalışmaların yapılması önerilebilir.

Kaynakça

- Arslan, Hasan (2009). Dini Tutumların Oluşum, Gelişim ve Değişimi. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9: 1, 77-96.
- Ayten, Ali (2013). Din ve Sağlık: Bireysel Dindarlık, Sağlık Davranışları ve Hayat Memnuniyeti İlişkisi Üzerine Bir Araştırma. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 13: 3, 7-31.
- Az, M. Sait ve Acar, M. Cevat (2020). Dindarlık ile Özgecilik Arasındaki İlişki Üniversite Öğrencileri ile Yapılan Bir Araştırma. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7: 1, 742-773.
- Bar-Tal, Daniel (1976). *Prosocial Behavior*. Washington D.C.: Hemisphere Publishing Corporation.
- Batson, C. Daniel (1989). Religious Prosocial Motivation: Is it Altruistic or Egoistic?. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57 (5), 873-884.
- Batson, C. Daniel (1991). *The Altruism Question: Toward a Social-Psychological Answer*. New-Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Batson, C. Daniel, ve Ventis, W.Larry (1982). *The Religious Experience: A Social-Psychological Perspective*. New York: Oxford University Press.
- Baynal, Fatma (2015). Yetişkinlerde Dindarlık ve Ruh Sağlığı İlişkisinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4: 1, 206-231.
- Cascio, Toni (2003). Religious Foundations of Charity. *Religious Organizations in Community Services: A Social Work Perspective*, Eds. Terry Tirrito and Toni Cascio. New York: Springer Publishing Company, 3-20.

- Düzgüner, Sevde (2019). Pro-Sosyal Davranışlarda Diğerkâmlığın (Özgecilik) Tanımı ve Konumu, *Bilimname: Din Psikolojisi Özel Sayısı*, 38 (4), 351-373.
- Ecklund, Elaine Howard, and Christopher P. Scheitle. 2007. "Religion among Academic Scientists: Distinctions, Disciplines, and Demographics". *Social Problems* 54 (2): 289-307.
- Ecklund, Elaine Howard, and Jerry Z. Park. 2009. "Conflict Between Religion and Science Among Academic Scientists?". *Journal for The Scientific Study Of Religion* 48 (2): 276-292.
- Ekşi, Halil; Sayın, Mine ve Demir Çelebi, Çiğdem (2016). Üniversite Öğrencilerinin Özgecilik ve Otantiklik Seviyeleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 14: 32, 79-102.
- Freedman, Jonathan L.; Sears David O. ve Carlsmith, J. Merrill (2003). *Sosyal Psikoloji*, Çev. Ali Dönmez, Ankara: İmge Yay.
- Genç, Yusuf ve Durğun, Arif (2018). Sağlık Çalışanlarının Dini Tutum Düzeyleri. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XX: 38, 253-281.
- Green, William Scott (2005). Introduction: Altruism and the Study of Religion. *Altruism in World Religions*, Ed. Jacob Neusner ve Bruce Chilton. Washington: Georgetown University Press, ix-xiv.
- Gross, N., and S. Simmons. 2009. "The Religiosity of American College And University Professors". *Sociology of Religion* 70 (2): 101-129.
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem (2013). *Günümüzde İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş*. İstanbul: Evrim.
- Karadağ, Engin ve Mutaflılar Işıl (2009). Prososyal Davranış Ekseninde Özgecilik Üzerine Teorik Bir Çözümleme. *Flsf Dergisi*, 8, 41-70.
- Kasapoğlu, Figen (2014). *İyilik Hali ile Özgecilik Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. *Hikmet Yurdu*. 7: 13, 271- 288.
- Kaya, Mevlüt (1998). *Din Eğitiminde İletişim ve Dini Tutum*, Samsun: Etüt Yay.
- Kaya, Mevlüt ve Aydın, Cüneyd (2011). Üniversite Öğrencilerinin Dini İnanç ile Ahlaki Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 30, 15-42.
- Kılınc, Erhan, Kılıç, Meryem ve İpekçi, Nesrin (2016). Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Benlik Saygısı, Atılganlık ve Özgecilik Düzeyler ile Aralarındaki İlişkinin İncelenmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 8: 15, 379-398.
- Kiesler, Charles A. (1969). *Attitude Change: A Critical Analysis of Theoretical Approach*, New York: John Wiley and Sons.
- Korkmaz, Sezai (2018). Dindarlık ile Ego Sağlamlığı ve Empati Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *Bilimname*, XXXVI, 587-607.
- Korkmaz, Sezai (2020). Ölçülülük ve Aşkılık Erdemi: Affetme, Alçakgönüllülük ve Dindarlık İlişkisi. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 20: 1, 240-252.
- Langford, Barbara J., and Langford, Charles C. (1974). Church Attendance and Self-Perceived Altruism. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 13 (2), 221-222.
- Leuba, James H. (1916). *The Belief in God and Immortality: A Psychological, Anthropological and Statistical Study*. Boston, MA: Sherman, French & Company.
- Ok, Üzeyir (2011). Dini Tutum Ölçeği: Ölçek Geliştirme ve Geçerlik Çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8: 2, 528-549.
- Parlak, Sıdıkanur, (2019). *Ortaöğretim Öğrencilerinin Dini Tutumlarına Din Eğitiminin Etkisi (İstanbul Tuzla Örneği)*, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniv, Konya.

- Peker, Hüseyin (2003). *Din Psikolojisi*, İstanbul: Çamlıca Yay.
- Ragan, Claude, H. Newton Malony, and Benjamin Beit-Hallahmi. 1980. "Psychologists and Religion: Professional Factors and Personal Belief". *Review of Religious Research* 21 (2): 208-217.
- Salem, Michelle (2012). The Role of Spirituality in Altruistic Behavior. Erişim adresi: <http://www.sonoma.edu/users/v/vannuysd/320/samplepaper.pdf>, 01.12.2011.
- Saroglou, Vassilis; Pichon, Isabelle; Trompette, Laurence; Verschuere, Marijke ve Dernelle, Rebecca (2005). Prosocial Behavior and Religion: New Evidence Based on Projective Measures and Peer Ratings. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 44, 323-348.
- Sevinç, Kenan (2017). *İnançsızlık psikolojisi*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- TDK (2020). Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>, 10.10.2020.
- Turan, Yahya ve İyibilgin, Orhan (2018). Üniversite Öğrencilerinin Dindarlık Düzeyleri ve Kur'an'a Yönelik Tutumları Üzerine Ampirik Bir Araştırma (Ordu Üniversitesi Örneği). *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 8 (2), 409-420.
- Uysal, Veysel (2015). Genç Yetişkinlerde Affetme Eğilimleri ve Dinî Yönelim/Dindarlık. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 48, 35-56.
- Ümmet, Durmuş; Ekşi, Halil ve Otrar Mustafa (2013). Özgeciliğin (Altruizm) Ölçeği Geliştirme Çalışması. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11: 26, 301-321.
- Wilson, Edward O. (1975). *Sociobiology: The New Synthesis*. Cambridge: Harvard University Press.
- Yapıcı, Asım (2006). Yeni Bir Dindarlık Ölçeği ve Üniversiteli Gençlerin Dinin Etkisini Hissetme Düzeyi. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6: 1, 65-115.
- Yapıcı, Asım (2012). Türk Toplumunda Cinsiyete Göre Dindarlık Farklılaşması: Bir Meta-Analiz Denemesi. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17: 2, 1-34.
- Yıldırım, Musa ve Topçuoğlu, Pınar (2016). Özgeciliğin Çeşitli Demografik Değişkenlerle İncelenmesi: *Sakarya Örneği*. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 40-53.